

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>SZERKESZTŐSÉG, hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő: Nagy-Várad-utca 2127.</p>	<p>Megjelen hetenként egyszer, szombaton, egy iven. Előfizetési ár egész évre 5 frt. félévre 2 frt. 50 kr. Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt; 200 szóig 2 frt; a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr; harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>KIADÓ HIVATAL, hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő: Fűvészkert-utca 1080.</p>
--	--	--

Tartalom. Vallásos-erkölcsi népirodalom. Csiky Lajos. — Tárcza. Adalékok stb. Tóth S. — Iskolaügy. A lelkész, mint iskolafelügyelő. Gáthalmi. — A hittanhallgatók tanítóképesítése. Sinka Sándor. — Megjegyzések az egyetemes gyám- és nyugdíj-intézet alapszabályainak tervezetére. Szücs László. — Egy és más stb. — Irodalom. — Különfélék. — Szerkesztői posta. — Hirdetés.

Vallásos-erkölcsi népirodalom.

II.

Ujabb időben érdekes viták folynak némely egyházi lapok és közlönyök hasábjain a vallásos-erkölcsi népirodalom fontos ügyében. A Kolozsvárott megjelenő egyházi lap, legutóbbi két számában ezen kérdéssel foglalkozik s a dunántuli „Protestáns Pap“ már hosszabb idő óta igen behatólag taglalja e tárgyat. Ugy látszik, hogy az újabb időben mindenféle nagy súlyt helyeznek e fontos belmissiói ügyre s ha mi is hozzá szólunk ahhoz, teljesen időszerű témát veszünk föl, mely minél szélesebb körben érdemel komoly figyelmet.

Nem terjeszkedünk ki az említett egyházi lapban és közlönyben elmondott dolgokra. Azoktól teljesen függetlenül is el tudjuk mondani a magunk nézetét. Ha egyben és másban olyat is érintünk, a mit már azok is érintettek, az a tárgy természetében rejlik.

Jól esik kimondanunk, hogy ezen a téren föltétlen haladást konstatálhatunk. Ezelőtt is voltak népies iratok, de azok nem annyira a vallásos-erkölcsi, mint inkább csak az erkölcsi irányt képviselték. Fontos cél, magasztos feladat, de a melynél ma már többre kell törekednünk! Azok inkább humanitárius vállalatok voltak, ma már a belmissió a humanitást is a vallásosság derűjében akarja megszentelni. Jelen századunkat a missió századának szeretik nevezni sokfelé. Helyes, ha legalább ezen a téren igyekszünk a kor szavát mi is megérteni.

A vallásos-erkölcsi népirodalom ma már több helyen

talál buzgó művelőkre s számba veendő eredmény az, a mit az egyház szent érdekei iránti nemes buzgalom e tekintetben eddig teremtett.

Ott vannak mindenekelőtt Budapesten a Kőnig Rudolf lelkész ur által, a londoni „Traktátus-terjesztő Társulat“ aegise alatt kiadott vallásos iratok. Idegen földről átplántált növény volt ez, de a melyet teljes jóakarattal igyekeztek az ültetők a mi földünk talajában meghonosítani s ha ez sokszor nem sikerült nekik, annak bizony nem ők, hanem mi vagyunk az okai.

A békés-bánáti ev. ref. egyházmegye kitűnő lelkészi kara vallásos iratokat terjesztő egyesületet állított fel s jól szerkesztett néplapot ad ki „Téli Ujság“ czimen. Buzgó törekvését elég tisztességes siker is koronázta, mert kiadványai és kis lapja végre is sok szívhez találtak már bejutást.

Kecskemét lelkésze, Czelder Márton ur, kitől a komoly, kitartó törekvést, az egyháziasság ügyéért való nemes lelkesedést senki joggal meg nem tagadhatja, „Vasárnap“ czím alatt értékes vallásos-erkölcsi irányu néplapot szerkeszt, mely szintén széles körben el van terjedve.

Ismét Budapesten szerkesztik, már 2-ik évfolyamban, a „Keresztyén Népbarátot“ s csak most indult meg ugyanott a „Protestáns Népkönyvtár“.

A dunamelléki s a tiszántuli egyházkerületek viszik tehát elől a zászlót, a melynek árnyában a sötét babona, a pusztító erkölcstelenség s a merev hitetlenség ellen indulnak harczra a nép barátai.

Jól tudjuk, hogy sok hang emelkedett már ezen kiadványok közül többnek, főként a Budapesten kiadottaknak ránc nézve idegenszerű iránya, íze, főleg pietisztikus hangja ellen. Utaljuk lapunk tisztelt olvasóit arra, a mit e tekintetben az első szám programmszerű szerkesztői bevezetésében, határozott szavakkal elmondtunk. Az jó ki abból, hogy mi sem szeretjük, sem általában theologiai irodalmunkban s még kevésbé a vallásos, de minden tulzást

kerülő magyar köznép számára kiadott irodalmi munkákban a pietisztikus, a kegyeskedő irányzatot, a külföldies színezetet. Jó az otthon, a maga hazájában, de ha mi rá akarjuk azt népünkre erőszakolni, féltő, hogy inkább csak az erkölcstelen ponyvairodalmi termékek maszlagos gyümölcseivel fogja az magát ezután is táplálni.

A magyar épen nem tartható vallástalan népnek, de saját vallásos génuszának igényeit multhatatlanul tekintetbe kell vennünk, különben kárba vész nála legigazabb törekvésünk is.

Lehetne-e a vallásos-erkölcsi népirodalom fontos ügyének még tovább fejlesztése érdekében valamit tennünk?!

Komoly jóakarattal, egységes munkásságra törekvéssel bizony lehetne!

Sokat beszélünk mostanában a belmissió ügyéről. Ha az egészre kihatólag, minden erőt egyesítve, úgy látszik, semmit sem tudunk már e téren tenni, tegyünk hát valamit, — ne valamit, tegyünk meg mindent, — a vallásos-erkölcsi népirodalom fejlesztése ügyében!

Fölvetem az eszmét, — szóljanak hozzá az érdeklődők, szóljanak hozzá laptársaink, — hogy alkossunk egy egységes „Magyar Traktátus-terjesztő Társulatot“, mely semmi organikus összeköttetésben nem lévén a fölállítatni szándékolt „Prot. Tudományos Irodalmi Társulattal“, de mint annak édes testvére, derítsen fényt és világosságot a nép sötétségben járó gyermekeinek útjára.

Az egységben van az erő s a bűn hatalmát nem egyes czirkáló csapatok, de az egyesített hadi erő egész phalanxa tudja csak megdönteni. Erősen meg vagyunk győződve, hogy a londoni nagy Társulat, ha megbízható kezekben látná e munkát, anyagilag is segítené a mi társulatunkat.

Jöjjünk össze valahol, de minél előbb a tárgy megbeszélésére. De minél előbb, — mert a késedelemben komoly veszély rejlik.

Az eszme épen nem új, de érdemes arra, hogy mind-ujra fölleveníttessék.

Ezen eszmének, ha azt akarjuk, hogy magyar protestáns Sionunk oltárai porba ne hulljanak, mielőbb testet kell öltenie!

Csiky Lajos.

T á r c z a

Adalékok a tiszántuli ev. ref. egyházkerület történetéhez.

1764. október 9. (Folytatás).

4. Mogyorósi Sámuel füzesgyarmati volt lelkész, sok hibái miatt hivatalától megfosztatik és excommu-

nicáltatik. Ez minden egyházmegyében közhírré teendő.

5. Oláh János füzesgyarmati bíró Mogyorósi pártfogolása miatt megfeddetik

6. A superintendens elkészítette a könyöradományok gyűjtésére a felhívás formuláját, mely jóvágyatott.

7. Losonczy János ákosi volt lelkésznek engedély nem adatik hivatal folytatására.

8. Endrédi egyházból kérő levelek érkeznek, de azokra nincs mit felelni.

9. Kurcz Jákób bécsi helyettes ágensnek özvegye kéri, hogy férje fizetéséből a visszatartott rész neki téríttessék meg. Egyházkerületünk pontosan kifizetvén a boldogultat szolgálata idejéről: semmi hátrány nem maradt fenn.

10. Az esperesek napdíja az érmelléki, szabolcsi és bihari egyházmegyékre megállapíttatik naponként 2 frtjával.

11. Kun Pál debreczeni tanulónak, ki az egyházak ügyében kiküldetve fáradt, 6 frt adatott a collegium pénztárából, ez téríttessék meg a superintendentialis cassa által.

12. Rettegi János felsőbányai lakos leányai a fogásból kiszabadultak, de segély nélkül nem tarthatják fenn magukat. A vásárhelyi és debreczeni egyházmegyében hirdettessenek ki, a kihirdetés formulája megállapíttatik. És előzőleg — miután nagy a szükségök — 19 frt adatik részökre az egyházkerület cassájából, mely megtérítendő lesz az adakozási öszszegből.

13. Vári község bírója is vizsgálatot kérvén Komlós esperes és lelkész ellen: a vizsgálatra az egyének kinevezettek.

14. A gecsei ügyben hozott ítéletével az egyházkerületnek több gecsei nemesek nem lévén megelégedve, felírnak: a superintendens a jövő gyűlésre György napra idézze be őket. III. köt. 68 – 71. lap.

1764. október 24.

Bejegyezve találjuk, hogy tul a dunai egyházkerületből a tergenyei ecclesia, a barsi egyházmegyében, a főiskola polgárai közül egyet lelkészül kér; Losonczy János theologus vállalkozván, a superintendens, a debreczeni tractus seniora és a debreczeni consistorium tagjai előtt megvizsgáltatott és kellő készületűnek találtatván, a szent szolgálatra exmittáltatott. III. köt. 71. lap.

Deputatio superintendentialis. 1765. jan. 15.

Jelenvoltak: Tatai Ferencz superintendens betegsége miatt elnök Szatmári István generalis notarius és theol. tanár, Dobozi Mihály főcurátor, Péchy Imre, Szeremlei Sámuel debreczeni főbíró, Kaszap István

nagykunsági, Derecskei András érmelléki, Debreczeni János debreczeni seniorok. Borbély Sámuel. Professzorok közül: Varjas József, Sinay Miklós, Hatvani István tanárok, a debreczeni lelkészek, kurátorok Szilágyi Mihály, Herczeg János, Veresmarty János senator, két városi jegyző Domokos Lajos, Fráter István és a szomszéd lelkészek közül 8.

1. Losonczy János volt ákosi lelkésznek most még nem adatik kegyelem, de reménylheti.

2. Az országgyűlési predikátor évi díjazásából 70 arany esvén ezen kerületre: a pénztárnok által fizetessék ki.

3. Az új lelkipásztorok megvizsgálásának, kibocsátásának és felavatásának módja miképen történjék, majd népesebb gyűlésen vétetik föl.

4. Budai József berei lelkész (hajdan diószegi), éjnek idején eskettette meg magát egy Fenyves nevű nővel, kivel azelőtt tiltott viszonyt folytatott, a 81. kánon alapján hivatalától megfosztatik, Pataki György csomaközi lelkész, a ki az esketést teljesítette, jövő gyűlésre megidéztetik.

5. Fóris Ferencz bagaméri lelkész bigámia szerzője lett, megeskettett egy férfit Oláh Sámuel, a ki nek nője még nincs tőle elválasztva. A superintendens hívjon össze 2 vagy 3 szomszédbeli seniort és a debreczeni lelkészeket és intézkedjék minél gyorsabban. Idéztessék meg Fóris Ferencz és az érmelléki tractus.

6. László Mária vallásáért szenvedő nő Nagybányán fogságából kiszabadittatván a bécsi ágens közreműködése folytán, az ágensnek e czélből kiadott költsége térítették meg a Rettegi leányok számára kihirdetett és begyűlendő alamizsnából.

7. Földvári Titus endrédi lelkész más helyen kéri alkalmaztatását; ha az endrédiak más lelkészt visznek magukhoz és a zavar lecsendesül, reménylheti, hogy kedvezésben részesíttetik.

8. Gál János hivatalából letett lelkész utasíttatik, hogy panaszával a világi törvényszékhez forduljon s ott keressen elégtételt azon egyén ellen, ki az ő roszhírét költötte.

9. Kolozsvári István n.-bányai senior kérdezi, hogy mit tegyen egy özvegy nővel, a kit a lutheránusok feljelentettek a jézsuiták főnökének, hogy lutherana. — Nőül akarja venni egy nagybányai reform. polgár és a jézsuita fenyegetődzik, ha megeskettetik a nő. Utasítsul adatik, hogy több ízben jelentse ki magát reformátának a nő, gyakorolja a templomot, éljen urvacsorájával egy éven keresztül, hogy mindenki meggyőződjék az ő reformátusi voltáról. Majd akkor megeskettetik, de értesíttessék előre a superintendens.

10. Fogarasi tasnádi lakos nőjével együtt állja ki a nyilvános poenitentiát és azután lakjanak együtt.

11. Mogyorósi Sámuel hivatalától megfosztott lelkész keresetet akar indítani ellenei ellen. Vigye ügyét a polgári hatóság elé.

12. Gál János házasságtörés miatt hivatalától megfosztatván, kéri visszahelyeztetését és nőjével együtt lakhatását. Továbbra is áll az 1764. aug. 14-kén meghozott végzés. III. köt. 74—78. l.

Tóth S.

(Folytatása köv.)

Iskolaügy.

A lelkész, mint iskolafelügyelő.

A prot. lelkész a szó nemes értelmében néptanító. Kisebb egyházközseinkben még ma is a lelkész mindene a népnek. Tanítója, tanácsadója, vigasztalója, példaadója, örömeinek, bánatának részese... Ám nézzük meg azt a viszonyt, mely van egy valódi lelkipásztor és az ő hívei között, mily benső vonzalom, mily igazi szeretet és tisztelet köti össze őket évek hosszú folyamán! Az a nép, mely papját szereti, nem tesz semmit papja nélkül, mert tudja és látja papja személyében a magasabb értelmiséget s a jó akaratot.

Az utóbbi időkben sok történt arra nézve, hogy a prot. nép a lelkésztől elidegeníttessék. Ujabb meg újabb terheket raktunk a hívekre s az új terhek odiuma a lelkész osztályrészeül jutott. De semmi nem bonthatja meg a jó viszonyt lelkész és hívei között annyira, mintha a lelkész ellen az iskola tanítója frontot csinál. Pedig ez oly gyakran megtörténik! És fájdalom, hol a lelkész és tanító egymás ellen dolgoznak, ott vége az egyházi életnek!

E visszavonás forrása rendszeresen az iskolaterem szokott lenni. A lelkész, mint iskolaszéki elnök tartozik meglátogatni az iskolát, figyelemmel kíséreni a tanító működését, a gyermekek előmenetelét s ellenőrizni a mulasztásokat stb. Egy jóra való, önértetes tanítót ez a felügyelet kissé zseniroz, ámde egy ilyen tanítóval szemben az a lelkész tudni fogja kötelességét úgy végezni, hogy az a barátság és testvériség összekötő kapcsa lesz közöttük. És tudunk elég példát rá, hogy lelkész és tanító a legőszintébb barátságban élnek együtt, örömeire a híveknek.

De viszont arra is látunk példákat, hogy a tanító a lelkészi hivatalos felügyeletet magára nézve lealázó tehernek tartja, attól menekülni kíván. Hallunk egyes hangokat, hogy a lelkészé a templom, a tanítóé az iskola, mindkettő elégedjék meg a magáéval. Kivált ifjabb tanítóink némely része erősen agitál a tanítói függetlenség mellett s a tanügyi lapok a lelkészi felügyelet ellen hoznak cikkekét.

Tisztelnünk kell mindenkiben a függetlenségre való törekvést, hiszen az a legnemesebb ambíciók egyike. Csak-hogy distingváljunk! Van-e a világon független tisztviselő, hivatalnok? mindnyájan függésben vagyunk felettes hatóságainktól. A lelkész az ő esperesétől, traktusától, — az esperes az ő püspökétől, a püspök az ő kerületétől stb. Csak a felekezeti tanító lenne független?

A lelkész a tanítónak nem előjárója, nem bírója, hanem iskolájának megbízott felügyelője. Ezt a kötelességet magok az egyházak s az egyházi hatóságok ruházták a lelkészre, e teher alól a lelkész kötelességmulasztás vádjával ki nem bujhat.

Hanem az itt a kérdés, hogy a lelkésznek mint iskola-felügyelőnek mi a kötelessége, hivatása, jogköre az iskolában? miként kell értelmeznünk a lelkészi felügyeletet?

Szerintem a lelkésznek kötelessége czélszerű és alkalmas iskolaépületről, tanítólakásról, a tanterem kellő felszereléséről gondoskodni, a tanköteles gyermekek iskoláztatását szigorúan keresztül vinni, a tisztaságot és egészségi viszonyokat kellő figyelemben tartani, az iskolát úgy a községben, mint a hatóságokkal szemben képviselni... A mi pedig illeti a methodikát, az a tanító dolga egyedül, abba a lelkésznek beleavatkozni nem szükség. Az a tanító felelős önmagáról s én, mint lelkész, nem kívánom vele megosztani a felelősséget. Ott van az esperes, ott az egyházlátogatóság, ott van a dékán-lelkész, kik az iskolákat látogatják s a tanterv betartása s a methodika felett örködni hivatva vannak. Rendszeres iskoláztatás, kellőleg felszerelt tanterem mellett az a tanító számoljon be sáfárkodásával hatósága előtt. Elmúltak azon idők, midőn a közvizsgákon, vagy a felügyeleti órákon kurátor uram, vagy egyik-másik presbyter uram belebeszél a tanító dolgába, hogy ezt így, vagy úgy kellene tanítani. Ma képzett tanítóink vannak nagy részben s azok hadd végezzék a magok dolgát.

Nem vagyok képes megérteni, hogy miért kell hát a lelkésznek birni tanítói oklevéllel? Két okleveles tanító egy iskolateremben felesleges. A lelkészi felügyeletet tágitani szükségtelen. Hogy pedig az a tanítói oklevél a lelkészt képesebbé tenné megítélni a tanító munkáját — azt tagadom. Mi a kritériuma a tanító működésének? ... Az eredmény! Ezt az eredményt pedig egy népiskolában lelkészi oklevéllel is fel tudjuk fogni. Nem kicsinyeljük a tanítói oklevél értékét, de feleslegesnek tartjuk egy lelképásztorra nézve. Tanítói diploma mellett is lehetünk hanyag iskola-felügyelők, míg a nélkül is virágzásra emelhetjük iskoláinkat.

Gáthalmi.

A hittanhallgatók tanítóképesítése.

I.

Ritkán történik, hogy új intézménynek szükségessége, czélszerűsége, haszna, előnye, hátránya életbeléptetése előtt pro et contra nyilvánosan meg ne vitattassék; az még ritkábban fordul elő, hogy nyomban az első tűzpróba után, csakis a jövőben mutatkozható előnyeit be sem várva, legyen bármi tekintetben elbírálás tárgya. Ilyen sorsban részesül most a hittanhallgatók tanítóképesítésének kérdése. Szőnyegre hozta a legelső vizsgálat s mert ez, mint minden új kísérlet, tartási módozataiban egy kis nehézséggel, eredményében némi fogyatékosággal ütött ki: készen van az ellenvélemény, mely különféle indító okokból az egész intézménynek helyességét, czélszerűségét, hasznát, kevés komoly kivétellel, kétségbe vonja, sőt szükségességét egyenesen megtagadja.

A kérdés ez intézmény ellen nem úgy van felállítva: a tanítói képesítés helyes-e, czélszerű-e, hasznos-e, szüksé-

ges-e jelen viszonyaink között nemzeti, meg, — mert nálunk összeesik, — protestáns népnevelésügyünk (tehát egyetemes protestáns érdek) előmozdítása, felvirágoztatása és e tanügy leendő örallói, vezetői, felügyelői, a lelkészjelöltek s majdan lelkészek érdekében? Sokan, — s ezzel koránt sem vonjuk kétségbe az ellenfélnek a prot. egyház vitális érdekei iránt való erős érzékét, — úgy tűnik fel előttünk, hogy ez utóbbi, tehát egyéninek látszó érdek miatt, míg mások magasabb állásponton, midőn a theologiai képzettség és tudományosság színvonalának lesülyesztéséről beszélnek, particularis érdek szempontjából nem fogadhatják megnyugvással.

Elhiszszük, hogy ezen szempontokból sok kifogás tehető az új intézmény ellen, de míg prot. egyház és iskola oly szorosán egymásra lesznek utalva, hogy az egyik a másikkól él, fejlődik s egymás nélkül kölcsönösen pusztulásnak indul: addig minden oly ügyet, mely bármelyiknek benső szervezetével, szellemi vezetésével, életével összefügg, egyetemes érdeknek kell nyilvánítanunk s az intézkedés szükségét e szempontból megítélnünk. Egyházkerületünknek s nem tévedünk, ha állítjuk, hogy az előértekezlet azon tekintélyes férfainak, kik a tanítói képesítést az elrendelt alakban nem helyeselték, főleg ez a cél lebeghetett szemök előtt, midőn hosszas idő tapasztalatainak s az előnyösen megváltozott tanügyi viszonyoknak latolgatásával a leendő lelkészeknek a tanítói képesítés megszerzését föltétlenül szükségesnek itélték, különben az Egyházkerület azt el nem rendelte volna.

S ha az egyházkerületet a tekintélyes ellenérvek nem győzték meg a határozat szükségtelen voltáról, minket még kevésbé fognak meggyőzni azok, kik a theologiai ifjúság általános idegenkedésében s szükségessége be nem látásában keresik ez intézkedés elejtésének, vagy megváltoztatásának okát. Általános nagy fontosságú intézkedés szükségtelen volta mellett ez oknak kevés.

Nem sokkal nyom többet az sem, midőn több önbizalommal, mint meggondolással a tanítói képesítés szükségessége ellen azt hozzák fel, hogy a lelkészi képzettség és a vele járó általános műveltség minden viszonyok között teljesen mellőzhetővé teszi azt. Volt idő, midőn még szélesebb alapon lehetett így nyilatkozni a theologusnak, mert hiszen a tudomány minden ágát magában foglalta és mondhatni, fölemésztette a theologia, levén minden ismeretnek vallási hivatása és czélzata. Szolgálhatunk is Apáczai példájával, ki állat-, növény-, ásványtant, élettant s egyebet befoglalva encyclopaediájába, azokat fel is használta a theologiai általános eruditió segédeszközeiül, hogy lelkészjelöltjeit „eruditus“-sá tegye. De a XIX. századbeli tudomány s így a tanügyi terjedtsége mellett is kétlem, hogy olyan nyilatkozatokat komoly érvül használhatnánk. Egy esetben igen, ha t. i. az általános képzettségre szolgáló ismeretek közül épen azokra, a melyek a lelkészi hivatással legjobban összeférnek s melyeknek vallási hivatásuk és czélzatuk mindig leendő, míg prot. egyház áll fenn, a theologiai szakképzettség mellett különös előkészület fordított. Ilyennek tartjuk a nevelés-tanítástani ismereteket.

Ily értelemben, azt hiszem, a leendő lelkészek egyéni érdeke szempontjából sem tartható az annyira perhorreskált tanítói képesítés teljesen szükségtelennek.

Sinka Sándor.

Megjegyzések az egyetemes gyám- és nyugdíj-intézet alapszabályainak tervezetére.

A magyarországi ev. ref. lelkészek és lelkészi képesítéssel bíró tanárok egyetemes gyám- és nyugdíj-intézetének a lap két előző számában közölt alapszabály tervezete — felfogásom szerint — nem kevésbé kifogásolható, mint elődje; mert bár azt elismerem, hogy a hivatalban levő, különösen idősebb lelkészek és tanárok érdekei nagyon is szem előtt vannak tartva, de a fiatalabb generáció, talán éppen ezen oknál fogva, nagyon is háttérbe szorítottatik s minthogy a gyám- és nyugdíj-intézet ügye nem kisebb mértékben tartozik a leendő papokra is, azt hiszem, nem lesz elkárhózható, ha megjegyzéseimet, ily szempontból kiindulva, megtenni bátorkodom.

Az 1-ső §-ban a nyugdíjra képesítettek közül ki vannak hagyva a szolgálatra képtelenné vált segédlelkészek, pedig én azt hiszem, hogy azok is tartoznak valamely testülethez s ha az oklevél után lehet itélni, éppen a lelkészi karhoz s ha már hivatalos munkálkodásuk közben éri őket szerencsétlenség, a méltányosság elvénél fogva megvárhatnák, hogy onnan kapjanak valami segílyt, a hol, tehetségöknek megfelelőleg fáradoztak. Az Úr szőlőjének munkásai levén pedig ők is éppen úgy, mint a rendes lelkészek, talán megérdemlenék, hogy valami az ő számukra is biztosították. Jól tudom én azt, hogy a segédlelkészi fizetés sokkal csekélyebb, semmint hogy az abból fizethető perczent valami nagy összegre volna tehető, de azért ha valaki 16 évi tanulás s több évre terjedő segédlelkészkedés után hivatalképtelenné válván, rendes lelkészül meg nem választható, csakugyan nem érdemli azt, hogy ráadásul még a koldustarisznya is nyakába akasztassék. Nem akarom én azt mondani, hogy a segílyezés terjesztésük ki a segédlelkészek családjaira is, mert ez, tudom, igen messze vezethetne, oda, a mi éppen nem kívánatos; azt sem óhajtom, hogy azoknak adassék segíly, kik nem segédlelkészi működésükben lettek szolgálatképtelenné, csak azokat értem, a kiktől — önhibájokon kívül — hivatalokkal együtt, a kenyérkeresésre való képesség is elvétetett s hiszem, hogy e kívánalomnak méltányos voltát senki meg nem tagadhatja.

A 3. § b) c) d) pontjai alatt elő vannak sorolva mindazok, a mik az egyházmegyei gyámintézeteknek ez időszert bevételi forrásai; ha már most egy új lelkész megválasztatván, az országos gyámintézetbe tartozását befizeti, akkor semmi esetre sem képes arra, hogy az egyházmegyei gyámintézetbe is befizessen s mi következik ebből? az, hogy az utóbb említett gyámintézetek elvesztik bevételi forrásaikat s az ifjabb papok — nem levén képesek kétszeresen is fizetni — nem lehetnek tagjaivá; már pedig csak azért, hogy országos gyámintézet legyen, arra kényszeríteni az ifjabb papi nemzedéket, hogy az egyházmegyei gyámintézet biztosító védszárnyai alól kivonulván, dobja oda magát az országos gyámintézet bizonytalan segílyvel biztató karjaiba, egy kissé különös dolog s a magam részéről óhajtanónak egyáltalában nem találom.

A 6. §-ban megjelölt fizetési határidő — egy hivatalát csak akkor megkezdett fiatal emberre nézve, kinek az élet

kezdetén jó bőven jelentkezni szokott kiadásokkal kell küzdeni — nagyon rövid; az életet pedig mindjárt kamatfizetéssel kezdeni talán nem valami jó „omen.“

A 7. § szerint „gyámdijban részesül az intézet minden tagjának özvegye, míg özvegy marad és minden kiskoru árvája.“ Talán kipótolandó volna még azzal, hogy a kiskoru gyermekek, özvegy anyjuk férjhezmenetele után is segílytetnek, hiszen ők papi árvák maradnak azontul is.

A 9. 10. §-ok értelmében a segílyösszeg kiosztásánál, a szolgálati idő vétetik tekintetbe; megvallom, én e gondolattal megbarátkozni sehogy sem tudok, mert sem igazságosnak, sem méltányosnak nem tarthatom s olyanformának találom, hogy valakit azért, mert fiatalon meg mert halni, családjában kell megbüntetni. A példa világosít. Meghal egy intézeti tag 4 évi hivatalos szolgálata után, hagyva maga után özvegyet s árvákat s kap gyámdijul az özvegy a maga részére $\frac{1}{4}$ gyámdijt, minden árva részére ezen kívül a 11. § szerint saját gyámdija $\frac{1}{4}$ részét. Ha tehát $\frac{1}{4}$ gyámdij lenne 100 frt, kapna az özvegy egy gyermekkel 125, 2 gyermekkel 150 frt stb. Meghal egy másik gyámintézeti tag, ki 20 évnél tovább hivataloskodott, neje özvegyen marad, rendes körülmények között már felnevelt, vagy legalább is nagyocská gyermekekkel; az özvegyi illeték $\frac{1}{4}$ gyámdij, esetleges kiskoru gyermekéé pedig az özvegy gyámdijának $\frac{1}{4}$ része; ha már most $\frac{1}{4}$ gyámdij 100 frt, $\frac{1}{4} = 400$ frt, ha marad 1 kiskoru gyermek, segílytetik az özvegy 500 frttal, ha marad 2 kiskoru, 600 forinttal — s így tovább. Hol van itt a méltányosság és igazságosság, hiszen ha valaki sok ideig él, szerezhethet vagyont, felnevelheti gyermekeit stb. stb., míg egy a kezdet nehézségeivel küzdő fiatal ember sem vagyont nem szerezhethet, sem gyermekeit fel nem nevelheti és mégis az ő özvegyének alig jut valami segíly, míg az idősebb hivatalnok özvegyét ugyan ám megnyugdíjazzák.

Még különösebb arány áll elő akkor, ha felteszszük azon esetet, hogy az özvegy is elhal s a gyermekek teljes árvaságra jutnak. Például, elhal egy $\frac{1}{4}$ gyámdijra jogosult özvegy s gyermeke élvezvén az ő gyámdijának $\frac{2}{4}$ részét, (11. §) kap — ha $\frac{1}{4}$ gyámdij 100 frt — 50 frtot; elhal egy $\frac{1}{4}$ gyámdijra jogosult özvegy s gyermeke élvezvén az ő gyámdijának $\frac{2}{4}$ részét, kap 200 frtot.

Na már, hogy miért érdemel egyik teljes árva — kinek felnőtt testvérei s birtokai lehetnek — négyannyit, mint egy másik teljes árva, ki kiskorában elveszti apját, anyját s megleshet, egyedül áll a világban, ezt már igazán nem értem s nagyon méltánytalan valaminek gondolom.

Én azt merem hinni, állítani, hogy sokkal igazságosabb s méltányosabb dolog egyenlő mértékkel mérni mindenkinek, különben is elég csapás az már magában is, ha valaki fiatalon elhalván, árván hagyja nejét s gyermekeit.

A 13. § szerint, az intézetnek nyugdíjazott tagja özvegyének esedékes gyámdiját kapja nyugdíjul, ezen kívül részesül családjá még az őt megillető gyámdijban is. Én azt hiszem, hogy ezen elvből kiindulva, fellette megszorodnék a nyugdíjasok száma, mert minden kisebb fizetésű lelkésznek sokkal előnyösebb lenne szükség esetén a nyugdíjazás a káplántartásnál. Ha pl. valaki 20 év letelte után szolgálatképtelenné lesz, kap — ha $\frac{1}{4}$ gyámdij 100 frt — a maga részére 400 frtot, neje részére 400

jának „Jegyzet“ rovatába mulhatatlanul bevezetendő ugyan, de az anyakönyv kiigazításáról szó sem lehet. A példa legjobban magyaráz. X. Zsuzsanna törvénytelen fiát Jánost megkeresztetem s az anyakönyvbe beírom. Előbb vagy később megjelenik a lelkészi hivatalnál Y. János s bejelenti, hogy az említett gyermeket általa nemzettek ismeri. E nyilatkozatát kívánatára, a jegyzet rovatba bevezetem. Később az apa és anya házasságra lépnek s én ugyancsak a keresztelési anyakönyv jegyzet rovatába beírom, hogy „A szülék, Y. János és X. Zsuzsanna a mainapon házasságra lépven, e gyermek egyházilag törvényesített.“ Ennyit és nem többet. Már pedig a V. ur által két ízben hangoztatott „kiigazítás“ szerintem azt involválja, hogy a „szülék“ rovatába az apa nevét utólagosan írjuk be s a jelzőt a „törvénytelen“ rovatból kihuzva, a „törvényes“ rovatba tegyük át. Ez pedig egyáltalában nem szabados dolog.

Hogy aztán az egyházilag ekként törvényesített gyermekek apjuk nevét viselhessék s a törvényes gyermekekkel minden tekintetben egyenlőknek tekintessenek, egyszerűen: polgárilag vagy államilag törvényesítsenek, ez szerintem az illetékes polgári hatóság elébe tartozik, (de hogy melyik ez az illetékes polgári hatóság, — királyi törvényszék, vallásügyi vagy belügyminisztérium-é, — azt szabatosan meghatározva, megvallom, még eddig nem tudtam, minden keresésem daczára is megtalálni.) S ha ez illetékes hatóságnak jogérvényes ítélete az anyakönyvvezető lelkészszel hivatalból közöltetik, az ítélet tartalma a „jegyzet“ rovatba szintén beirandó, de magán az anyakönyvi bejegyzésen változtatni, azt kiigazítani szerintem még ekkor sem lehet.

Nagyon természetes, hogy az anyakönyvi kivonat, mint mindig, az ily esetekben is az illető anyakönyvi bejegyzéshez teljesen híven s a jegyzetek bevezetésével adandó ki.

Az anyakönyv kiigazításának szerintem csak akkor lehet helye, ha

1. tollhibából téves bejegyzést tettünk, a törvényes és törvénytelen rovatot felcserélvén;

2. ha a törvényesnek írott gyermeket a bíróság bármely ok miatt (kivált az egymástól külön s mással élő, de törvényesen el nem vált házaseleknél) törvénytelen születésűnek nyilvánítja s ez ítélet az illető anyakönyvvezetővel hivatalból közöltetik. Ily esetben a „szülök“ rovatában az apa neve áthuzandó, de úgy, hogy a név azért olvasható legyen; a jelző a „törvényes“ rovatból a „törvénytelen“-be teendő, az ítélet tartalma pedig a „Jegyzet“ rovatba vezetendő. A kivonatot pedig ezen igazítás figyelembevételével kell kiállítani.

Végül fel kell említenem, hogy az 1879. XL. t. cz. idevonatkozó 60-ik §-a sem kívánja az anyakönyv kiigazítását, hanem csak azt, hogy a törvényesítés, illetőleg a bíróság jogerejű ítéletének tartalma az anyakönyvbe bejegyzessék.

Ezekben óhajtottam idevonatkozó nézeteimet előadni; teljes bizalommal kérven és várván én is, az ez ügyben még mindenestre szükséges pótló vagy igazító felvilágosításokat.

Révész Kálmán.

Ezen érdekes tárgy fölötti eszmecsere tisztelet kolegánk és barátunk eme cikkével még nem látjuk befejezve s talán már a következő számban mi is hozzá szólunk ahhoz.

Szerk.

Irodalom.

A szászok igazsága. Irta egy hétfalusi evangélikus pária. Jelige: Ha a ti igazságtok feljebb nem bővülködik a farizeusok és irástudók igazságánál, semmiképen nem mehetnek be a mennyeknek országába. Máté 5. 20.

A bérczes Erdély távol fekvő délkeleti szögletében, oláh és szász elem közé beékelve, él a magyarságnak egy töredéke, az erdélyi csángók becsületes és munkaszerető népe. E nép hosszú idő óta élet-halál harcot vív azért, hogy a vallási szabadságát, nemzeti egyéniségét, sőt sok tekintetben gazdasági életét is megsemmisítéssel fenyegető szász luth. egyház bilincseit magáról valamiképen lerázhassa. A küzdelem, a szászok hagyományos önzése, fortélyai és gögjével (a magas kultúra mindmegannyi karakteristikájával) szemben úgy a kormány, mint a prot. magyar egyházak minden támogatása nélkül, de Isten segítségével, végre sikerre vezetett s elárastta a népet a szabadság felemelő levegőjével. Az erdélyi magyar evang. esperesség megalakult s elszakadva a szász egyháztól, a magyarországi ág. evangélikusok tiszai kerületéhez csatlakozott. A napokban már az esperes is megválasztott Moór Gyula brassói lelkész személyében, a kinek az eredmények elérésében nem csekély része és érdeme van. Az előttünk fekvő füzetben a közelebbi évek folyamán e kérdésre nézve különféle egyházi és polit. lapokban megjelent s a szászok eljárását híven jellemző közlemények vannak egybefoglalva s egy pár cikkel még kiegészítve. Nagyon tanulságos dolgok foglaltatnak ezekben. Ajánljuk olvasóinknak e füzetet már csak azért is, mert az árából (50 kr) befolyó tiszta jövedelem a brassóme gyei ág. h. ev. magyar esperesség pénztárába foly. Ennek pedig nagy szüksége van a támogatásra. Szabadok már ök, de szegények; pedig a szegénység meg a szabadság megtartását is nehezíti. A magyarhoni protestánsok, első sorban pedig az ág. evangélikusok hivatvák a munkás érdeklődésre. Az a közöny, a melylyel a brassói ev. magyar egyház 1882. évi kérés szövegét fogadták a Királyhágón innen, a mikor a magyarországi 609 ev. egyházközség közül összesen 40 járult a begyűlt 200 frt összeghez, 569 egyház pedig egy fillért sem adott e nemes célra, nem illik sem a megkeresettekhez, sem az ügyszökhöz, a melynek érdekében megkerestettek. Pedig a brassói magyar egyház önállóságának megváltásáról volt akkor szó! Még egyszer ajánljuk az ügyet és a füzetet. Megrendelhető e czímen: „Evang. magyar esperesség. Brassó.“

B. L.

Sőrés János sz.-mihályi ref. s. lelkész előfizetési felhívást hirdet Szent-Mihály Község Története című művére. A mű nevezett község multját, polgári és egyházi tekintetben, két külön részben terjedelmesen fogja feltüntetni, tekintettel a szomszéd városokra is, bele szöve egy néhány olyan becses, földesurától nyert okmányokat a XVII-ik századból, minő okmányokkal nem minden városaink dicsekedhetnek. A mű előfizetési ára 1 frt, mely szerzőhöz márcziushó végéig „Büd-Szent-Mihályra“ (posta-állomás) küldendő.

frtot, minden kiskorú gyermeke részére 100 frtot. Különben e §. nem elég világos, mert nem lehet tudni, hogy a család alatt a feleség és gyermekek együtt, vagy csak a gyermekek értendők-e?

A 16. §-ban említett kegyeleti általány behozatala, mind az elmaradt család, mind a megüresedett egyház, mind a megválasztott új lelkész érdekében valóban kívánatos és üdvös intézmény lenne.

A 22. § szerint az egyes egyházkerületeknél, egyházmegyéknél fennálló gyám- és nyugdíj-intézetek rendeltetésükben továbbra is meghagyatnak. Csak hogy miután a 3-ik §. b) c) d) pontjai értelmében eddigi jövedelmök az országos gyámintézet pénztárába fizetendő, vagy kétszeresen meg kell adóztatni a tagokat, vagy kimondani azt, a mit az előbbi alapszabálytervezet óhajtott, hogy „új tagokat többé felnem vehetnek“, mert azt kívánni, hogy az újonnan belépő tagok fizetésarány nélkül a régi tagokéval egyenlő jogokat élvezzenek, egyáltalánfogva nem lehet.

Mindezek után, miután a zsinati törvények 217. §-ának c) pontja szerint — hol egy gyám- és nyugdíj-intézet alkotásáról van szó — nem következtethető az, hogy a zsinatnak az lett volna célja, hogy a vidéki gyámintézeteket tehetetlenekké tegye: leghelyesebbnek látszik azon elv, mely a „Debr. Prot. Lap“ 1885. évi 51. s 52-ik számaiban felvetett, hogy többszörös, nagyon megfontolandó okoknál fogva nem kívánatos a minden áron való központosítás, országosítás. S azt hiszem én is, hogy nem ellenkeznék az a zsinati törvény szellemével, ha nem országos intézet alkottatnék, hanem a közalaptól adandó segély által részint a meglevő gyámintézetek erősítették, részint, a hol nincs, annak felállítása lehetővé tétetnék, mert így nem lennének szárnyaszegettek a már meglevő s szépen gyarapodó gyámintézetek sem, másfelől megadatnék az alkalom azoknak is, kik eddig nem alapítottak gyámintézetet, annak megalapíthatására. S nagyon valószínű, hogy az így segélyezett s létrehozott gyámintézetek, hamarabb lennének képesek a nyugdíjazásra is, mint azon országos gyám- és nyugdíj-intézet, a mely a zsinati törvények megalkotása óta sem tudott a kezdetnél tovább jutni.

Azoknak, a kik netalán — az országos gyám- és nyugdíj-intézetre fordítandó segély ily módon leendő szétosztása ellenében — azon érvet hozták fel, hogy az ehhez hasonló törekvés — az országos közalap összes évi járulékaire vonatkozólag — sem sikerült, tisztelettel azt felelem, hogy az eset nem egészen analog, mert még a közalapi évi járulékbizonyos részének az egyházmegyék s egyházkerületek számára visszatartásával épen a szegény egyházak érdeke rövidített volna meg, a mennyiben elvonatott volna tőlök a tehetősebb és segélyre nem szoruló egyházak — különben egészen az ő javokra eső — járulékaik nagy része: addig az országos gyámintézetet illető közalapi segély, a lelkészek számaránya szerint osztatván ki az egyes egyházmegyéknek, egyik a másik érdekét semmi szín alatt meg nem rövidítené. És ez uton, míg ki lenne kerülve egyfelől a mostani gyámintézetek megbénítása, addig másfelől elősegítenék a családokért már eddig is áldozott lelkészeknek méltán megérdemelt érdeke az eddig erről nem gondoskodottaké felett. Természetes, hogy a konvent-

nek fenmaradna azon joga, hogy hiteles számadást kérjen arról, hogy a közalaptól nyert segélyek a gyámintézeti tőkéhez csatoltattak.

Szücs László.

Egy és más az egyházi élet és a gyakorlati theologia mezejéről.

A törvényesítés kérdéséhez.

Érdeklél olvastam a múlt számban Világi urnak a törvényesítés módozatait előadó közleményét, mivel alig van a gyakorlati lelkészet mezején kérdés, melynél több tapogatózást, sőt tévesztést tapasztalhatnánk, mint épen ennél.

Ahhoz, a mit V. ur a törvénytelenég definitiójára s a törvényesítés módozataira nézve általában előad, nincs más mondani valóm, mint az, hogy Szeredi (II. 976. és 1144. l.), Konek (V. kiadás 448. és 539. l.) és Kőrösi Sándor (Vallásfelekezetekre . . . vonatkozó . . . bünt. törvények magyarázata 59 l.) szerint a törvényesítés nemcsak a szülék utóbázassága, pápai adományozás, hanem fejedelmi kegyelem által is történhetik; s hogy ez utóbbira csak a legközelebbi időben is több eset volt honunkban, azt konkrét példákkal csak azért nem igazolom, mert különösen itt „exempla sunt odiosa.“ Királyi kegyelem törvényesíthet szerintem nemcsak azon esetben, midőn az apa és anya nem akarnak házasságra lépni, hanem akkor is, ha az anya előzetes halála teszi tehetetlenné a házasság megkötését.

De lássuk a reánk nézve legfontosabb pontot; az utóházasság általi törvényesítést. V. ur szerint a házasságra lépni akaró apa és anya „helyesen úgy járnak el, hogy a közjegyzőség, vagy hol ily intézmény nincs, a világi előjáróság előtt megjelennek, ott egy nyilatkozatot állítanak ki, melyben beigazoltatik, hogy köztük oly akadály, mely a házasságot a gyermeknemzés idejében tiltotta volna, nincs; — melyben a gyermekeket magokénak ismerik és tartják; az ily hitelesített okmányokkal mennek a lelkészhez, ki ennek alapján az esketést megteheti.“

Véleményem szerint az eskető lelkészre egyáltalában nem tartozik az, hogy a házasságra lépni akaró felek a múltban (a gyermeknemzés idejében) szabad vagy kötött állapotban voltak-e; hanem csak azt tartozik figyelembe venni, hogy jelenben, azaz a házasság szándékolt megkötését közvetlenül megelőző időben, nincs-e közöttük valami akadály? Magához a házasság megkötéséhez, illetőleg az esketés tényéhez tehát, olyan bizonyítvány, a milyet V. ur kíván, szerintem épen nem szükséges s ilyen okmányt tenni az esketésnek mintegy alapjául, egyik conditio sine qua non-jául egyáltalában nem lehet.

„A lelkész az esketés után a felmutatott okirat alapján, hivatkozással ezen hiteles alakban levéltárba teendő szülei nyilatkozatra, a kereszteleési anyakönyvet kiigazítja.“

„A megesketés és az anyakönyv kiigazítás után a gyermek törvényesítése ténynyé vált.“

A mit e két pontban V. ur az anyakönyv kiigazításáról mond, szerintem vagy téves, vagy legalább is igen könnyen félremagyarázható állítás. Ugyanis, ha a törvénytelen gyermek szülei később házasságra lépnek, e tény a kereszteleési anyakönyvvel illető pont-

jának „Jegyzet“ rovatába mulhatatlanul bevezetendő ugyan, de az anyakönyv kiigazításáról szó sem lehet. A példa legjobban magyaráz. X. Zsuzsanna törvénytelen fiát Jánost megkeresztetem s az anyakönyvbe beírom. Előbb vagy később megjelenik a lelkészi hivatalnál Y. János s bejelenti, hogy az említett gyermeket általa nemzettek ismeri. E nyilatkozatát kívánatára, a jegyzet rovatba bevezetem. Később az apa és anya házasságra lépnek s én ugyancsak a keresztelési anyakönyv jegyzet rovatába beírom, hogy „A szülék, Y. János és X. Zsuzsanna a mainapon házasságra lépven, e gyermek egyházilag törvényesített.“ Ennyit és nem többet. Már pedig a V. ur által két ízben hangoztatott „kiigazítás“ szerintem azt involválja, hogy a „szülék“ rovatába az apa nevét utólagosan írjuk be s a jelzőt a „törvénytelen“ rovatból kihuzva, a „törvényes“ rovatba tegyük át. Ez pedig egyáltalában nem szabados dolog.

Hogy aztán az egyházilag ekként törvényesített gyermekek apjuk nevét viselhessék s a törvényes gyermekekkel minden tekintetben egyenlőknek tekintessenek, egy szóval: polgárilag vagy államilag törvényesítsenek, ez szerintem az illetékes polgári hatóság elébe tartozik, (de hogy melyik ez az illetékes polgári hatóság, — királyi törvényszék, vallásügyi vagy belügyminisztérium-é, — azt szabatosan meghatározva, megvallom, még eddig nem tudtam, minden keresésem dacára is megtalálni.) S ha ez illetékes hatóságnak jogérvényes ítélete az anyakönyvvezető lelkésszel hivatalból közöltetik, az ítélet tartalma a „jegyzet“ rovatba szintén beírandó, de magán az anyakönyvi bejegyzésen változtatni, azt kiigazítani szerintem még ekkor sem lehet.

Nagyon természetes, hogy az anyakönyvi kivonat, mint mindig, az ily esetekben is az illető anyakönyvi bejegyzéshez teljesen híven s a jegyzetek bevezetésével adandó ki.

Az anyakönyv kiigazításának szerintem csak akkor lehet helye, ha

1. tollhibából téves bejegyzést tettünk, a törvényes és törvénytelen rovatot felcserélvén;

2. ha a törvényesnek írott gyermeket a bíróság bármely ok miatt (kivált az egymástól külön s mással élő, de törvényesen el nem vált házaseleknél) törvénytelen születésűnek nyilvánítja s ez ítélet az illető anyakönyvvezetővel hivatalból közöltetik. Ily esetben a „szülök“ rovatában az apa neve áthuzandó, de úgy, hogy a név azért olvasható legyen; a jelző a „törvényes“ rovatból a „törvénytelen“-be teendő, az ítélet tartalma pedig a „Jegyzet“ rovatba vezetendő. A kivonatot pedig ezen igazítás figyelembevételével kell kiállítani.

Végül fel kell említenem, hogy az 1879. XL. t. cz. idevonatkozó 60-ik §-a sem kívánja az anyakönyv kiigazítását, hanem csak azt, hogy a törvényesítés, illetőleg a bíróság jogerejű ítéletének tartalma az anyakönyvbe bejegyeztesse.

Ezekben óhajtottam idevonatkozó nézeteimet előadni; teljes bizalommal kérven és várván én is, az ez ügyben még mindenestre szükséges pótló vagy igazító felvilágosításokat.

Révész Kálmán.

Ezen érdekes tárgy fölötti eszmecséret tisztelt kollégánk és barátunk eme cikkével még nem látjuk befejezve s talán már a következő számban mi is hozzá szólunk ahhoz.

Szerk.

Irodalom.

A szászok igazsága. Irta egy hétfalusi evangélikus pária. Jelige: Ha a ti igazságtok feljebb nem bővülködik a farizeusok és irástudók igazságánál, semmiképen nem mehetek be a mennyeknek országába. Máté 5. 20.

A bérczes Erdély távol fekvő délkeleti szögletében, oláh és szász elem közé beékelve, él a magyarságnak egy töredéke, az erdélyi csángók becsületes és munkaszerető népe. E nép hosszú idő óta élet-halál harcot vív azért, hogy a vallási szabadságát, nemzeti egyéniségét, sőt sok tekintetben gazdasági életét is megsemmisítéssel fenyegető szász luth. egyház bilincseit magáról valamiképen lerázhassa. A küzdelem, a szászok hagyományos önzése, fortélyai és gögjével (a magas kultúra mindmennyi karakteristikájával) szemben úgy a kormány, mint a prot. magyar egyházak minden támogatása nélkül, de Isten segítségével, végre sikerre vezetett s elárastá a népet a szabadság felemelő levegőjével. Az erdélyi magyar evang. esperesség megalakult s elszakadva a szász egyháztól, a magyarországi ág. evangélikusok tiszai kerületéhez csatlakozott. A napokban már az esperes is megválasztott Moór Gyula brassói lelkész személyében, a kinek az eredmények elérésében nem csekély része és érdeme van. Az előttünk fekvő füzetben a közelebbi évek folyamán e kérdésre nézve különféle egyházi és polit. lapokban megjelent s a szászok eljárását híven jellemző közlemények vannak egybefoglalva s egy pár cikkel még kiegészítve. Nagyon tanulságos dolgok foglaltatnak ezekben. Ajánljuk olvasóinknak e füzetet már csak azért is, mert az árából (50 kr) befolyó tiszta jövedelem a brassómegyei ág. h. ev. magyar esperesség pénztárába foly. Ennek pedig nagy szüksége van a támogatásra. Szabadok már ök, de szegények; pedig a szegénység meg a szabadság megtartását is nehezíti. A magyarhoni protestánsok, első sorban pedig az ág. evangélikusok hivatvák a munkás érdeklődésre. Az a közöny, a melylyel a brassói ev. magyar egyház 1882. évi kérés szövegét fogadták a Királyhágón innen, a mikor a magyarországi 609 ev. egyházközség közül összesen 40 járult a begyűlt 200 frt összeghez, 569 egyház pedig egy fillért sem adott e nemes célra, nem illik sem a megkeresettekhez, sem az ügynök, a melynek érdekében megkerestettek. Pedig a brassói magyar egyház önállóságának megváltásáról volt akkor szó! Még egyszer ajánljuk az ügyet és a füzetet. Megrendelhető e czímen: „Evang. magyar esperesség. Brassó.“

B. L.

Sörös János sz.-mihályi ref. s. lelkész előfizetési felhívást hirdet Szent-Mihály Község Története című művére. A mű nevezett község multját, polgári és egyházi tekintetben, két külön részben terjedelmesen fogja feltüntetni, tekintettel a szomszéd városokra is, bele szöve egy néhány olyan becses, földesurától nyert okmányokat a XVII-ik századból, minő okmányokkal nem minden városaink dicsekedhetnek. A mű előfizetési ára 1 frt, mely szerzőhöz márcziushó végéig „Büd-Szent-Mihályra“ (posta-állomás) küldendő.

Különfélék.

Tiszántuli egyházkerületi közgyűlés. Volt alkalmunk látni azon körlevelet, melyet főtiszt. Révész B. püspök ur a tiszántuli egyházkerület esperes uraihoz a tavaszi közgyűlés idejét és némely, már is tudható és jelezhető tárgyait illetőleg intézett. Ha az európai általános béke meg nem zavartatik és ha hazánk békessége fenmarad, a közgyűlés májushó 9-én veendi kezdetét. Targyai lesznek az ezután beérkezendők mellett a mult évi októberi konvent jegyzőkönyvében foglalt többnemű felhívások; az országos közalaphoz terjesztendő segélykérvények ügye; a lelkészminősítési szabályok módosítása; a debreczeni főiskolánál Menyhárt János hittanár ur helyének betöltése; a gymnasiumi igazgató tanárságra új választás eszközzése, miután e hivatal ciklusa e tanévvel bevégeződik stb. stb.

Vidéki hírek. A szatmári egyházmegyéhez tartozó Sályi és Rápolyt árvizkárosultjai részére a belügyminiszteriumnál, mint olvassuk, 5702 frt 91 kr folyt be. — Kisujszálláson többek szíves közreműködésével zártkörű tánczvigalommal egybekötött hangverseny tartatott egy, Szolnokon építendő ev. ref. templom költségeinek fedezésére. Ha elgondoljuk, hogy Szolnokon egy ev. ref. egyház alapítása mulhatatlan kötelessége felekezetünknek, csak gratulálhatunk a derék kisujszállásiaknak, kik a jól sikerült multság tiszta jövedelme gyanánt 207 frt 15 krt adhattak a jelzett célra.

A vallásos-erkölcsi felolvasások csakugyan megkezdődtek Budapesten mult hó 24-én s mint a „Pr. E. és I. Lapban“ olvassuk, az első estély minden várakozáson felül fényesen sikerült. A fővárosi protestáns közönség előkelőségei, nők és férfiak közül egyiránt sokan megjelentek a Deák-téri nagy diszteremben tartott estélyen. A theologiai énekkar nyitván meg az estélyt, Szász K. püspök ur tartott nemes hévvel előadott szép bevezető beszédet, majd Zsilinszky Mihály országgyűlési képviselő ur ismertette az 1649-iki országgyűlés vallásügyi tárgyalásait. Végül ujra az énekkar szerepelt.

A „Sárospataki Lapok“ és a mi házi ügyünk. A „Sp. L.“ ez évben már háromszor volt szíves megemlékezni lapunkról s tette azt azon fenhéjázó, másokat kicsinylő, a legjobb szándékot is félremagyarázni törekvő és gyanúsító modorban, a mint azt már nem is lehet tőle másképen várni. A két első megemlékezésére nem reflektálunk, pedig lehetne azokra is megjegyzéseket tenni. Azt azonban nem hallgathatjuk el, a mit utolsó számában ir rólunk. „A theologusok tanítóképesítése érdekes huzalkodás tárgyát képezi a „Debr. Prot. Lapban“, — írja a „Sp. L.“ A szerkesztő indította a vitát, kicsinylőleg nyilatkozván azokról, kik még ma sem látják be, hogy a theologus nem nélkülözheti a tanítói diplomát. Az eredmény az, hogy most erős ellenfelek próbálják kicsavarni kezéből a fegyvert. Nem avatkozunk a mások házi dolgaiba, de miután legközelebb vádként említi egyik vitázó — Kiss Bertalan, keéri lelkész, — hogy egyházi lapjaink a kérdéses újítást, minden érdekessége daczára, meglehetősen közönnyel nézik, kénytelenek vagyunk kijelenteni, hogy e tárgyban a Sp. L. már 1884-ben határozott állást foglalt“. Itt idézi aztán a lap 1884-ik évi 39-ik számában elmondot-

takat, a melyekből az jó ki, hogy ők „a népoktatásügynek a papok által való ellenőrzéséhez a tanítói oklevelet szükségesnek el nem ismerhetik“. E tételnek szintén idézett indokolása után kijelenti a „Sp. L.“, hogy ez a kérdés náluk már elévült s a „Debr. Prot. Lap“ házi ügyévé lett. Vegye tudomásul a „Sp. L.“ először is azt, hogy rosszul választotta meg a szót, mikor huzalkodásnak nevezi a mi tisztas fegyverekkel vívott irodalmi vitánkat. Tanulja meg, hogy mi nálunk nem szokás az ellenvéleményt azonnal ledorongolni, mi meghallgatjuk az ellenérvet is. Lapunk szerkesztője távol áll attól a gögtől, hogy érdemes emberek nézeteit kicsinylette volna valaha s így a saját személyére vonatkozó passust határozottan visszautasítja. A mit az erős ellenfelekről mond, ahhoz nekünk persze nincsen szavunk s az sem tartozik ránk, hogy a tiszáninneri egyházkerület micsoda állást foglalt el ezen ügyben. Az ő helyzetők a mi helyzetünkkel épen nem analog. Nekünk van jó tanítóképezdénk, Tiszáninnen átengedte a magáét az államnak. Az ő dolga, az ő házi ügye, nem tartozik reánk. De az igenis tartozik, hogy a hittanhallgatók tanítóképesítésének nálunk olyannyira fontos ügyét lapunk házi ügyének nevezi. Micsoda felfogás ez egy lap hivatásáról s mily kicsinykedő lenézése egy olyan ügynek, melyen a mi kedvezőbb körülményeink között nem lehet oly könnyen elútni a port, mint a hogy ez Spatakon megtörténhetett! Ha már megemlékezett ez ügyről a „Sp. L.“, megérdemelt tárgyilagossággal és, mint komoly érdekeket képviselő egyházi lapnak, higgadt komolysággal lett volna kötelessége arról megemlékezni. De hát persze az ilyen tisztességes irodalmi hang ignotum quid Sárospatak némely férfainak tollából!

Szerkesztői posta. — s. és K. B. urak czikkeik megkaptam, de csak a jövő számban tudok sort keríteni reájok.

Laptulajdonos és felelős szerkesztő: **Csiky Lajos.**

HIRDETÉS.

Pályázat.

A tiszántuli ev. ref. egyházkerület, érmelléki egyházmegyéjéhez tartozó érmihályfalvai kántor-organista hat osztályu fitanítói állomásra, — a mely állandó segéd tartással van összekötve és a mely folyó évi ápril hó 24-ikén leszen elfoglalandó, — egy év utáni állandósítás feltétele mellett, pályázat hirdettetik.

- Az ehhez kötött javadalom következő:
- 1-ör. Kézpénz (tandij helyett, mivel ingyeniskolázás van) 104 frt 20 kr.
  - 2-ör. Segéd tanító fizetésre 120 frt.
  - 3-ör. Gabona-páréből mintegy 85 köböl.
  - 4-er. Szántóföld tagban fekete 19, forduló homok 5 hold = 24 hold.
  - 5-ör. Tüzifa 4 öl, iskolák fűtésére 3 öl = 7 öl.
  - 6-ör. Stóla az egyházkerületi határozat szerint fizettetik.
  - 7-er. Alkalmos lakás és kert az iskolaépületben.

A felszerelt kérvények f. évi ápril 10-ikéig Érmihályfalvára a lelkész hivatalhoz küldendők.